

פרשה ארץ ישראלית

דברים

אצבע עוג מלך הבשן בירושלים

מאת: טליה זיסקין

נותר ממחצבה קדומה שפעלה במקום. סדק שנמצא במרכז העמוד הוא כנראה הסיבה לכך שהוא נשאר בקרקע, והחוצבים לא המשיכו בחציבתו. לפי סברה אחת, העמוד נועד להיות אחד מעמודי הסטיו המלכותי בהר הבית בימי הורדוס. סברה אחרת היא שעמוד זה נועד להיות חלק מכנסיית הניאה שנבנתה בירושלים במאה ה-6. הטיעונים המצדדים בדעה זו מסתמכים על כך שעמודי הר הבית היו עשויים חוליות בשונה מעמוד זה שהוא עמוד שלם, וכן על העובדה שמידות העמודים בהר הבית קטנים בהרבה ממידות עמוד זה. כך או כך, עמוד זה לא הגיע ליעדו.

הסטיו המלכותי וכנסיית הניאה חרבו שניהם עם עמודיהם הרבים, ועמוד זה שרד שנים רבות. מחד גיסא הוא תזכורת לפאר הבנייה ולגודלה בעבר, ומאידך גיסא מכניס את שמו של עוג מלך הבשן לחיי היום-יום בירושלים. יהודה האזרחי מתאר זאת בספרו **קפצנו לתוך הבור, ממול לפתח הכנסייה, שבמעמקי מוטלת האצבע של עוג מלך הבשן** [...] ידענו, כמובן, שזהו עמוד מימי הורדוס, אולם כל הילדים בירושלים קראו לו אצבע של עוג מלך הבשן... ('עיר אבן ושמים' יהודה האזרחי, עמ' 36).

המלחמה בעוג מלך הבשן מזכורת לראשונה בספר במדבר. ויפנו ויעלו דרך הבשן; ויצא עוג מלך הבשן לקראתם, הוא וכל עמו למלחמה אדרעי. ויאמר ה' אל-משה, אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו; ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמרי אשר יושב בחשבון. ויכו אתו ואת בניו ואת כל עמו, עד בלתי השאיר לו שריד; ויירשו את ארצו (במדבר כא לג-לה). בפרשתנו מזכיר משה שוב את המלחמה: ונקח בעת ההוא את הארץ מיד שני מלכי האמרי, אשר בעבר הידדנו מנחל ארנן עד הר חרמון. כל ערי הפישר, וכל הגלעד וכל הבשן עד סלכה ואדרעי ערי ממלכת עוג בבשן (דברים ג ח-י); ומוסיף התייחסות לעוג מלך הבשן, אחד הענקים, ולגודלו: כי רק-עוג מלך הבשן נשאר מתוך הרפאים. הנה ערשו ערש ברזל, הלה הוא ברבת בני עמון: תשע אמות ארכה, וארבע אמות רחבה באמת-איש (דברים ג יא).

בפרשתנו מתבטאים ממדיו של עוג בתיאור מידות ערשו, מיטתו של עוג. לעומת זאת, במקורות חז"ל מופיעה דמותו של עוג מלך הבשן כבעלת ממדים ענקיים, לא-ריאליים, גדולים בהרבה מהמוזכר בפרשה. הסיפור הבא הובא בשם אבא שאול או רבי יוחנן, והוא דוגמא לכך: קובר מתים הייתי. פעם אחת רצתי אחר צבי ונכנסתי בקולית של מת ורצתי אחריו שלש פרסאות וצבי לא הגעתי וקולית לא כלתה. כשחזרתי לאחורי אמרו לי של עוג מלך הבשן היתה (בבלי נידה, כד ב). כלומר, אורכה של הקולית, עצם הירך, של עוג מלך הבשן היה יותר מ-12 ק"מ (יותר משלוש פרסאות, כשכל פרסה היא בערך 4 ק"מ)!

בעקבות המסורות על אודות גודלו הלא-ריאלי של עוג מלך הבשן נקבע שמו של אתר ארכאולוגי קטן במגרש הרוסים בירושלים.

בשנת 1860, סמוך לכנסייה הרוסית שנמצאת במתחם המכונה כיום 'מגרש הרוסים' בירושלים, מצפון-מערב לעיר העתיקה, התגלה עמוד אבן גיר. העמוד מחובר לאדמה, אורכו כ-12 מ' וקוטרו כ-1.75 מ'. בזכות ממדיו ומראהו הוא זכה לכינוי 'אצבע עוג מלך הבשן'. עמוד זה

לעיון נוסף

- צפרייר יורם, "פרוקופיוס על כנסיית הנאה, הקרדו ואצבעו של עוג בירושלים", קתדרה (115), תשס"ה 2005, עמ' 27